

“Nooddrinkwatervoorziening steeds actueler”

De tijd dat in Nederland een apart Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening bestond, ligt inmiddels vele jaren achter ons. De drinkwaterbedrijven zijn groot geworden en hebben hun eigen deskundigen in dienst op het gebied van winning, zuivering en distributie. Vewin heeft niet meer de plicht om een tienjarenplan te maken dat op basis van de planning van de afzonderlijke bedrijven aangeeft hoe de drinkwatervoorziening in de toekomst wordt verzekerd. Dat de drinkwatervoorziening een taak van de overheid is, staat in eigen land geheel buiten discussie. Dat de centrale overheid daarin haar eigen rol heeft, blijkt uit de nieuwe Drinkwaterwet die op stapel staat. De deskundigheid van het Rijk op drinkwatergebied is, behalve bij het ministerie van VROM, verankerd bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Verslag van een gesprek met ir. Ans Versteegh, teamleider Drinkwater, ergens in één van de vele gebouwen die in de bossen van Bilthoven het complex van het RIVM vormen.

Waar ben ik nu beland?

“Je bent hier bij de sector Milieu en Veiligheid van het RIVM. In de zeer nabije toekomst gaan wij het Centrum voor Gezondheid, Milieu en Inspectieadviesing heten. Dit centrum is onderdeel van één van de vier sectoren die het RIVM kent. De andere drie zijn Volksgezondheid en zorg, Infectieziektenbestrijding en Geneesmiddelen en Voeding. Op dit terrein zijn verder nog gehuisvest het Natuur en Milieu Planbureau (NMP) en het Nederlands Vaccinatie Instituut (NVI) - dat de productie en distributie van vaccins voor het rijksvaccinatieprogramma verzorgt. Het RIVM en het NVI vallen onder het ministerie van VWS; het NMP onder het ministerie van VROM. Het zijn inmiddels alle drie agentschappen. Marc Sprengers is directeur-generaal van het RIVM en Reinout Woittiez is directeur van de sector Milieu en Veiligheid. Binnen deze sector ben ik teamleider drinkwater.”

Wat doen jullie op drinkwatergebied?

“Wij bekijken de hele keten van bron tot tap. Wij houden ons bezig met de bescherming van de bronnen, zowel oppervlaktewater als grondwater, de implementatie van de Kaderrichtlijn Water en met alles wat betrekking heeft op de kwaliteit van drinkwater, zowel de normstelling als de rapportage. Beveiliging vormt tegenwoordig ook een belangrijk punt. Daarnaast onderhouden we vele buitenlandse contacten.”

“We doen ons werk overigens niet alleen. Er is ook inbreng van de afdelingen Straling en Microbiologie, de club die vroeger onder leiding van Arie Havelaar stond. We doen veel projecten voor het ministerie van VROM, zowel voor de beleidsdirectie als voor de Inspectie.”

Kunt u een voorbeeld geven?

“Recent is ons gevraagd om de legionellawetgeving te evalueren. Wij verzamelen dan zoveel mogelijk informatie, we houden interviews en we maken een rapport. Voordeel is dat we hier in huis een grote achterban hebben die we kunnen raadplegen. We hebben contacten met alle

GGD's. Alle meldingen van patiënten met legionellose worden hier geregistreerd. Wij beschikken daarnaast over de gegevens van alle waterleidingbedrijven. Uiteindelijk gaat zo'n rapport via de minister, met de aanbevelingen van de beleidsdirectie, van het ministerie naar de Tweede Kamer.”

Neemt het aantal legionellabesmettingen toe of af?

“Het aantal patiënten dat geteld wordt, neemt toe. Het aantal meldingen van *Legionella* in drinkwaterinstallaties is min of meer constant. Ze komen vooral uit ziekenhuizen en zwembaden. Juist in ziekenhuizen heb je te maken met kwetsbare personen. De aanleg van installaties moet en kan beter. De inspectietaak van de waterleidingbedrijven wordt ook weer aangetrokken. Collectieve installaties moeten in ieder geval achteraf gecontroleerd worden. Alles overlaten aan de installatiebedrijven, ook al zijn deze gecertificeerd, blijkt onvoldoende te werken.”

“Onze sector kent ook een milieuongeval-lendienst die 24 uur per dag, zeven dagen in de week paraat is. Deze wordt ingeschakeld bij milieucalamiteiten, rukt uit met meetapparaten en neemt monsters. De dienst levert assistentie bij bijzondere zaken, ondersteunt vaak de brandweer die zijn eigen meetdienst heeft. We moeten binnen een half uur na binnenkomst van de melding uitrukken en binnen twee uur ter plaatse zijn. We worden zo'n 50 keer per jaar opgeroepen, meestal bij branden, waarbij het gaat om de vraag of schadelijke stoffen vrijkomen.”

Was het RIVM ingeschakeld bij de *E. coli*-besmetting in Haarlem en omgeving?

“Ja. PWN heeft zelf de *E. coli* gemeten. Wij controleerden of ook pathogenen in het drinkwater terechtgekomen waren,

zoals *Giardia*, *Cryptosporidium* en virussen. Dat bleek niet het geval. Uitrukken voor drinkwater is overigens een uitzondering.”

“De mobiele meetapparatuur wordt steeds professioneler. We hebben zelfs een mobiel lab voor chemische, biologische en nucleaire agentia. Dat zijn onder andere gevaarlijke bacteriën die terroristen zouden kunnen gebruiken. Het is gelukkig nog nooit voorgekomen, maar we moeten er wel rekening mee houden. De overheid is uiteindelijk verantwoordelijk voor de volksgezondheid.”

“Dat is eigenlijk de rode draad in ons werk: de volksgezondheid beschermen, informatie geven en zaken regelen. We zijn nu bezig met de leveringsplannen, waarin een paragraaf over de nooddrinkwatervoorziening opgenomen moet zijn. Het leveren van drie liter drinkwater per persoon per dag bij calamiteiten is een wettelijke plicht van de bedrijven geworden. De beveiliging van de bedrijven is aangescherpt, overigens ook door de sector zelf. Er moet geoefend worden voor calamiteitssituaties, samen met de gemeenten. De distributie van flessen water is een centraal punt van zorg. Je moet van elkaars voorzieningen op de hoogte zijn. PWN heeft bij het incident in Haarlem jerrycans uit Drenthe kunnen lenen. Met particuliere bedrijven worden afspraken gemaakt over wat zij in noodsituaties kunnen doen. De voorraden moeten op orde zijn.”

“Verslapping aandacht grootste bedreiging”

U noemde buitenlandse contacten?

“We zijn betrokken bij de herziening van de EU-drinkwaterrichtlijn. Om de vijf jaar start een proces van herziening of bijstelling, dat op zich ook zo'n vijf jaar duurt. We verwachten volgend jaar een herziene versie van deze richtlijn. Nieuw punt is het opstellen van waterveiligheidsplannen, een gedachte die gepropageerd wordt door de VN-wereldgezondheidsorganisatie WHO. Bedoeling is dat het gehele systeem van voorzieningen bekeken wordt, van bron tot tapkraan, en dat verbeterpunten worden aangegeven. Ook moet een betere monitoring plaatsvinden, vergelijkbaar met de methodiek die bij de voedselcontrole gebruikt wordt: de HACCP-systematiek (Hazard Analysis and Critical Control Points). De huidige EU-richtlijn richt zich alleen op het water dat uit de kraan komt. In de toekomst gaat die zich meer richten op het

Ans Versteegh.

gehele proces. Een bijstelling van het aantal te controleren parameters is bij de komende herziening niet te verwachten."

"Namens de Europese Unie zijn we ook betrokken bij de implementatie van de drinkwaterrichtlijn in Polen en Bulgarije als nieuwe lidstaten. We trainen de mensen uit deze landen in de invulling van het denken in termen van microbiologische risico's en in het nakomen van de rapportageverplichting."

"Uitgangspunt voor de risicobenadering is een infectierisico van 10^{-4} . Dat wil zeggen dat per 10.000 inwoners iemand maximaal eenmaal per jaar een watergerelateerde infectie mag oplopen. Dat hoeft nog niet te betekenen dat deze persoon ook ziek wordt. Dit uitgangspunt is dan de basis om het zuiveringsproces door te rekenen op de verwijdering van bacteriën, virussen en protozoa, uitgaande van het ruwe water dat je ter beschikking hebt."

Verandert er nog meer in de EU-richtlijn?

"In de drinkwaterrichtlijn komen ook bepalingen over materialen en chemicaliën in contact met drinkwater. Regelen op Europees niveau is lastig, maar moet wel gebeuren. Er komen steeds nieuwe producten op de markt waarover wij een toxicologisch advies geven. In het kader van de legionellabestrijding bijvoorbeeld komen naast de UV-technieken en membraanfilters - die zijn toegestaan - methoden voor koper-zilverionisatie en anodische oxydatie op

de markt. Bij die laatste worden ter plaatse chloorhoudende verbindingen gevormd. Wij moeten beoordelen of dergelijke technieken ook inderdaad werkzaam zijn en of de normen voor koper-, zilver- en chloorproducten in acht genomen worden. We doen dat samen met Kiwa. Binnen de EU is een netwerk van reguleurs opgericht, waarvan ik samen met Wennemar Cramer van het ministerie van VROM deel uitmaak."

Ziet u nog bedreigingen?

"De drinkwatervoorziening in Nederland is redelijk goed georganiseerd. We hebben nog maar een klein aantal bedrijven, wat de sector overzichtelijk en goed te controleren maakt. Grootste bedreiging is het verslappen van de aandacht voor de kwaliteit. De bedrijven stellen zich zakelijker op dan vroeger. Goed is goed genoeg, dat is ook een gevolg van de benchmark. Aandacht voor de kwaliteit van het systeem blijft belangrijk. Aandacht voor de bronnen eveneens. De kwaliteit van de Rijn en Maas is veel beter geworden, maar incidenten blijven mogelijk. Hetzelfde geldt voor grondwaterwinningen die kwetsbaar zijn door oude stortplaatsen, oude bodemverontreiniging, intensieve landbouw etc. We zijn samen met de drinkwaterbedrijven begonnen met een pilot voor het opstellen van gebiedsdossiers waarin we aangeven wat voor activiteiten in beschermingsgebieden plaatsvinden en welke risico's daaraan verbonden zijn. De invloed van een veranderend klimaat op de drinkwatervoorziening verdient de

CV

1951	geboren in Vinkeveen
1978-1985	studie Milieuhygiëne Landbouwhogeschool Wageningen
1985-heden	RIVM
1985-1987	onderzoeker watermicrobiologie
1987-1992	onderzoeker en projectleider drinkwater
1992-1998	projectcoördinator drinkwater
1998-2006	hoofd beleidsadvisering en onderzoek drinkwater
2007-heden	teamleider drinkwater

komende jaren aandacht. Nu de kernramp in Tsjernobyl alweer 20 jaar geleden plaatsvond, zakt de aandacht voor straling weg. Bij ons bestaat die aandacht nog wel degelijk. We houden rekening met stralingsrisico's als gevolg van kernongevallen, we ontwikkelen een monitoringsstrategie en regelen analysecapaciteit. Er is een crisiscentrum en we houden oefeningen."

Hoe groot is het team?

"Het team telt vijf medewerkers. Zelf ben ik teamleider. De andere medewerkers zijn gespecialiseerd in de KRW en bronnen, beveiliging en terrorisme, dataverwerking en rapportages en kwaliteitsaspecten en leveringsplannen. We hebben een opdrachtenpakket van anderhalf à twee miljoen euro per jaar. We maken binnen het RIVM ook gebruik van microbiologen, toxicologen, stralingsdeskundigen en incidentenspecialisten."

"Zelf heb ik na een HBO-analistenopleiding Milieuhygiëne in Wageningen gestudeerd, bij de vakgroep Waterzuivering, met daarbij Gezondheidsleer en ook toxicologie in Utrecht. Vanaf 1985 werk ik bij het RIVM, eerst twee jaar bij watermicrobiologie, sinds 1987 bij centra waartoe de afdeling Drinkwater behoorde. Van onderzoeker ben ik projectleider, -coördinator en nu teamleider geworden."

Bestaat bij het RIVM voldoende aandacht voor drinkwater?

"Het aantal mensen dat zich met drinkwater bezighoudt, is bij het ministerie van VROM ten opzichte van vroeger gedaald. Steeds meer beleidsvragen schuiven richting RIVM. Ook onze capaciteit is beperkt. Dat vraagt om slimme keuzes, geen overbodig werk doen, deskundigheid die elders aanwezig is, inzetten. Wij werken vraaggestuurd, de minister bepaalt wat we onderzoeken, wij bepalen zelf hoe we het doen. Het beleid en de politiek trekken zich veel van onze rapporten aan, ook al is men soms niet gelukkig met de uitkomsten van het onderzoek. Het zijn openbare documenten die als ze eenmaal opgesteld zijn, blijven zoals ze zijn. Onze onafhankelijke rol, in de wet vastgelegd, is een belangrijke verworvenheid. Onze eigen taak is te zorgen voor de kwaliteit die daarbij hoort."

Maarten Gast